

Mustafa YAVUZ*

* Ticaret Uzmanı, myavuz20@yahoo.com

Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkı ile Bu Hakkın Sınırlandırılma Esasları

Özet

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre anonim şirketlerde her pay sahibi, yeni çıkarılan payları, mevcut paylarının sermayeye oranına göre alma hakkına (rüçhan hakkına) sahiptir. Rüçhan hakkı, paydan doğan ve kural olarak ortaklık sıfatının kazanılması ile elde edilen genel nitelikte kanuni bir haktır. Anılan Kanunla, söz konusu hakkın kullanımı güçlendirilmiş ve pay sahiplerine daha fazla koruma sağlanmıştır. Dış kaynaklardan yapılan sermaye artırımında rüçhan hakkının kullanılması temel kural olmakla birlikte, genel kurul kararıyla haklı sebepler bulunduğu takdirde ve esas sermayenin en az yüzde altmışının olumlu oyu ile bu hakkın sınırlandırılabilmesi veya kaldırılabilmesi mümkündür. Ancak, uygulamada zaman zaman rüçhan hakkının ihlal edilmesi, sınırlamaların kanuni prosedüre aykırı yapılması ve pay sahiplerinin mağdur edilmesi gibi durumlarla karşılaşmaktadır. İşte bu çalışmada, anonim şirketlerde rüçhan hakkı ile anılan hakkın sınırlandırılma veya kaldırılma esasları detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anonim Şirket, Dış Kaynaklardan Sermaye Artırımı, Pay Sahibi, Rüçhan Hakkı, Haklı Sebep.

JEL Sınıflama Kodları: G39, K22, K40.

Right of Preference in Joint Stock Companies and Principles of Restriction of This Right

Abstract

According to the Turkish Commercial Code numbered 6102, every shareholder in joint stock companies has the right (right of preference) to acquire newly issued shares proportionate to their existing shares within total capital. Right of preference is a legal right of general nature arising from a share and acquired as a rule by acquiring the title of partnership. With the aforementioned Law, the use of this right has been strengthened and shareholders have been provided with more protection. Although the use of the right of preference is the basic rule in capital increase made from external sources, it is possible to restrict or revoke this right if the presence of good cause is found with the resolution of the general assembly and with affirmative votes of at least sixty percent of the share capital. However, in practice, situations such as violation of right of preference, restrictions against the legal procedure and victimization of shareholders are encountered from time to time. Here, in this study, right of preference in joint stock companies and the principles of restriction or removal of this right are evaluated in detail.

Keywords: Joint Stock Company, Capital Increase from External Sources, Shareholder, Right of Preference, Good Cause.

JEL Codes: G39, K22, K40.

1. Giriş

Anonim şirketlerde pay, sahibine çeşitli haklar kazandırır. Bu hakların tümüne pay sahipliği (ortaklık) hakları denir (Çevik, 1994:374). Ortaklık hakları, pay sahipliği ile elde edilmekte olup, ayrıca kanunlar ve esas sözleşme hükümleri ile tanınmakta ve korunmaktadır. 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu da (TTK), anonim şirketlerde çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin bu gücünü kötüye kullanmasını engellemek, azlık pay sahiplerinin haklarını güçlendirmek; bu yolla iyi bir şirket yönetimi için temel oluşturmak ve genel kurullarda güç boşluğunun doğmasını önlemek amaçlarıyla pay sahiplerinin haklarına ilişkin önemli değişiklik ve yenilikler getirmiştir. TTK, modern şirketler hukukuna uygun olarak pay sahibinin konumunu ve korunmasını güçlendirmiştir. Bu çerçevede, pay sahipliği haklarının listesi zenginleştirilmiş, pay sahibine yeni dava hakları tanınmış, bazı hakların kullanılması 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'na (ETTK) nazaran daha etkili ve kolay hale getirilmiş, şeffaflığı sağlayan araçlar artırılmıştır. TTK'nın detaylı bir şekilde düzenlediği ve kapsamını pay sahibi lehine genişlettiği haklardan birisini de, yeni pay almada öncelik hakkı olarak da isimlendirilen “rüçhan hakkı” oluşturmaktadır.

Rüçhan hakkı, esasen sermaye artırımını kapsamında kullanılabilen bir pay sahipliği hakkıdır. Bu hak, her pay sahibinin dış kaynaklardan yapılan sermaye artırımını sonucunda çıkarılan yeni payları, mevcut paylarının sermayeye oranına göre öncelikle alabilmesine imkan sağlamaktadır. Dolayısıyla rüçhan hakkı, paydan doğan ve kural olarak pay sahipliği sıfatının kazanılması ile elde edilen kanuni bir hak niteliğindedir. Rüçhan hakkı sayesinde pay sahipleri, esas sermayeye katılma oranının aynı kalmasını sağlayarak bir yandan malvarlıksal haklarındaki azalma nedeniyle ortaya çıkacak maddi kayıplara karşı korunurken, diğer yandan da katılma haklarını ve buna bağlı olarak şirket yönetimindeki etkinliklerini

korumaktadır. Bununla birlikte, kanun koyucu belli şartların yerine getirilmesi kaydıyla mezkûr hakkın sınırlandırılabilmesine veya tamamen kaldırılabilmesine olanak tanımıştır.

Ancak, ortaklık haklarının ihlal edilmesini engellemek amacıyla rüçhan hakkına ve bu hakkın sınırlandırılmasına dair hususlar TTK'da detaylı bir şekilde düzenlenmesine karşın, uygulamada şirketler bu hususlara gereği gibi riayet etmemekte ve bunda dolayı da pay sahipleri mağdur olmaktadır. Dolayısıyla, rüçhan hakkına ilişkin TTK'da öngörülen kuralların hem şirket yöneticileri hem de pay sahipleri tarafından bilinmesi ve mevzuata uygun şekilde tatbik olunması önem arz etmektedir.

Buradan hareketle, anonim şirketlerde rüçhan hakkına ilişkin hususlar tüm yönleriyle incelenmiştir.

2. Genel Hatlarıyla Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımı

Rüçhan hakkı, esas olarak sermaye artırımını sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Bu noktada, anonim şirketlerde sermaye artırımına ilişkin kısaca bilgi vermek uygun olacaktır. Esas sermayenin artırılması, kanunda öngörülen usulün izlenmesiyle finansal tablolardaki “esas sermaye”¹ veya “çıkarılmış sermaye”² kaleminin yükseltilmesidir (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:207). Anonim şirketler genellikle finansman ihtiyaçlarını karşılamak, özkaynak benzeri fonları sermayeye dönüştürmek, sermayelerini güçlendirmek, azalan sermayelerini tamamlamak veya kanuni zorunluluğu yerine getirmek amacıyla sermaye artırımına giderler. TTK'da anonim şirketlerde sermaye artırım yöntemleri; sermaye taahhüdü yoluyla (dış kaynaklardan) artırım, iç kaynaklardan

¹ Esas sermaye, tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş olan sermayedir. Anonim şirketlerde esas sermaye 50.000 TL'den aşağı olamaz.

² Çıkarılmış sermaye, kayıtlı sermaye sisteminde çıkarılmış payların tümünün itibari değerlerinin toplamını temsil eden sermayedir. Kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş halka açık olmayan anonim şirketlerde başlangıç sermayesi 100.000 TL'den aşağı olamaz.

sermaye artırım ve şarta bağlı sermaye artırım olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmıştır. Ayrıca, sermaye artırım, esas sermaye sistemi ve kayıtlı sermaye sistemine göre yapılabilir. Esas sermaye sisteminde sermaye artırımına karar verme yetkisi genel kurula, kayıtlı sermaye sisteminde ise yönetim kuruluna aittir.

İç kaynaklardan sermaye artırım türünde şirket pay sahipleri, herhangi bir nakdi veya aynı kaynakla sermaye artırımına katılmaz ve taahhütte bulunmaz. Artırım tamamen şirketin iç kaynaklarından karşılanır. Buna bağlı olarak, artırım kararının tescil edilmesiyle birlikte, o anda mevcut ortaklar mevcut paylarının sermayeye oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler. Şarta bağlı sermaye artırımında genel kurul, yeni çıkarılan tahviller veya benzeri borçlanma araçları nedeniyle, şirketten veya topluluk şirketlerinden alacaklı olanlara veya çalışanlara, esas sözleşmede değiştirme veya alım haklarını kullanmak yoluyla yeni payları edinmek hakkı sağlamak suretiyle sermayenin şarta bağlı artırılmasına karar verebilir. Sermaye taahhüdü yoluyla (dış kaynaklardan yapılan) artırımda ise sermaye, pay sahibi ve/veya üçüncü kişilerin taahhütleri yoluyla nakdi ya da aynı olarak dış kaynaklardan yapılır. Bu artırım türünde, sermaye artırım sonrası pay sahiplerinin şirketteki pay oranını korumak ve bunların ortaklık haklarının gücünün esas sermaye artırım ile aşınmasını önlemek amacıyla pay sahiplerine rüçhan hakkı tanınmıştır.

3. Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkı

3.1. Genel Olarak

Bir anonim şirketin birden fazla pay sahibi olduğunda pay, pay sahiplerinin şirket içindeki ve şirkete karşı güçlerini ifade eden temel bir kriterdir. Bu gücün başta ekonomik ve yönetsel olmak üzere farklı boyutları vardır. Her pay sahibi, payını elinde bulundurduğu sürece sahip olduğu bu güçleri de korumak ister. İşte TTK, pay sahiplerinin bu güçlerinin korunmasına yönelik bir

takım hukuki araçlar öngörmüş olup, bu araçların başında ise rüçhan hakkı gelmektedir (Karahana ve Bozgeyik, 2012:617). Arapça kökenli bir kelime olan “rüçhan”, Türk Dil Kurumunun sözlüğünde³ “üstünlük, öncelik” şeklinde tarif edilmiştir.

Bu kapsamda, anonim şirketlerde pay sahipleri, esas sermayenin artırılması dolayısıyla çıkarılan yeni payları, sermayeye katılma oranları ölçüsünde öncelikle edinme hakkına sahiptir. Buna şirketler hukukunda rüçhan (yeni payları almada öncelik) hakkı denilmektedir. Söz konusu hak, ‘pay sahiplerinin sermaye artırım sonucu çıkarılacak yeni paylardan, mevcut payları oranında alma konusunda öncelik hakkı’ şeklinde tanımlanabilir. Rüçhan hakkının ortaya çıkabilmesi için sermayenin dış kaynaklardan artırılması gerekmektedir. İç kaynaklardan⁴ yapılan sermaye artırımında ise rüçhan hakkının kullanılması söz konusu olmaz (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:217; Bilgili ve Demirkapı, 2013:525). Keza iç kaynaklı sermaye artırım kararının tescil edilmesiyle birlikte o anda mevcut pay sahipleri mevcut paylarının sermayeye oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler (Aslanoğlu, Özkan ve Elçi, 2020:139).

Rüçhan hakkının temel amacı, şirketteki mevcut pay sahiplerinin, sermaye artırım sebebiyle paylarının aşınarak zarar görmesini engellemek; başka bir deyişle, pay sahibinin sermaye artırım yapılmasından sonraki durumunun, sermaye artırım kararından öncesine göre olumsuz şekilde etkilenmemesini sağlamaktır. Dolayısıyla rüçhan hakkı, pay sahibine, şirkette halen sahip olduğu oy hakkı, kâr payı ve tasfiye payı alma hakkı gibi yönetsel ve malvarlığı haklarının ve elindeki payların mevcut (nispi) değerinin sermaye artırım sebebiyle azalmasına karşı koruma sağlamaktadır. Böylelikle pay sahipleri, oluşan yeni payları, bedeli

³ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim-31/03/2021).

⁴ Anonim şirketlerde, esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülenmemiş yedek akçeler ile kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları ve mevzuatın bilançoya konulmasına ve sermayeye eklenmesine izin verdiği fonlar sermayeye dönüştürülerek sermaye iç kaynaklardan artırılabilir (TTK md. 462/1).

karşılığında almak suretiyle, sermaye oranlarını korumuş olmaktadır. Ayrıca, yeni çıkarılan payların öncelikle mevcut pay sahipleri tarafından alınabilecek olması, şirketin yabancılaşmasını da önleyici niteliğe sahiptir (Atay, 2019:5-6; Cenkcı, 2016:316).

Rüşhan hakkının olmaması veya kullanılmaması ise pay sahibinin şirket içindeki ve diğer pay sahipleri karşısındaki gücünün zayıflamasına yol açar. Örneğin, art arda yapılan sermaye artırımları veya enflasyonun yaşandığı dönemlerde yapılan önemli sermaye artırımları ile bazı pay sahiplerinin payları öncesine kıyasla önemsiz hale gelebilir (Karahana ve Bozgeyik, 2012:617).

3.2. Türk Ticaret Kanunu'nda Rüşhan Hakkı ve Hukuki Niteliği

Anonim şirketlerde rüşhan hakkına ilişkin temel hükümler, TTK'nın 461. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında, *"Her pay sahibi, yeni çıkarılan payları, mevcut paylarının sermayeye oranına göre, alma hakkını haizdir."* denilmek suretiyle pay sahiplerine rüşhan hakkı kanunen tanınmış ve bu hakkın öğeleri açık ve belirgin bir şekilde açıklanmıştır. TTK'nın yanında, rüşhan hakkına ilişkin halka açık anonim şirketler bakımından 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda da (SerPK) özel hükümler sevk edilmiştir. Söz konusu hükümlere, ilerleyen bölümlerde ayrıca değinilecektir.

Rüşhan hakkı, paydan kaynaklanan, kök paya bağlı kanuni bir haktır. Ancak, bu hak, payın semeresi olmayıp asıl payın bir genişlemesi (uzantısı) ve onun bir parçasıdır (Yargıtay 11. H.D.'nin 01.03.2016 tarihli ve E.2015/12283, K.2016/2237 sayılı kararı). Mezkûr hak, "pay" bağlamında, başka bir deyişle sahip olunan pay sayısının sermayeye oranı ölçüsünde kullanılabilir. Dolayısıyla, bahse konu hakta oransallık ölçüsü geçerlidir. Bu husus, TTK md. 461/1'de geçen hükümden, *"mevcut paylarının sermayeye oranına göre"* şeklinde ifade edilmiştir. Örneğin, 500.000 TL esas sermayeye sahip bir anonim şirkette

payların itibari değeri 10 TL ise, sermaye 500.000 TL artırılıp 1.000.000 TL'ye çıkarılacaksa, pay sahiplerinin her pay için yeni pay edinme hakkı vardır. Rüşhan hakkı bire bir ölçüsündedir. Eğer, A pay sahibinin 10 TL'lik on tane payı varsa, bu pay sahibi yeni sermayeden de 10 TL'lik 10 tane yeni pay edinmede rüşhan hakkını haizdir (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:217). Rüşhan hakkının belirlenmesinde payların itibari değeri esas alınır. Bu hakta oransallık ilkesi geçerli olmakla birlikte, TTK'nın 478/2. maddesi⁵ bağlamında rüşhan hakkında imtiyazlı pay çıkarılması mümkündür.

Öte yandan, paya bağlı bir hak olan rüşhan hakkı, sadece pay sahipliği mevki tarafından kullanılan subjektif, nisbi nitelikte bir malvarlığı hakkıdır (Adıgüzel, 2014:2). Bunun yanında, ilerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere, rüşhan hakkının sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması mümkün olduğundan rüşhan hakkı, müktesep bir hak değildir. Rüşhan hakkının pay sahibine müktesep hak sağlamamasının sonucu, esas sermaye artırımında rüşhan hakkını kullanmayan pay sahibinin şirket içindeki katılım payının sermaye artışı ile oluşacak değer kayıplarına razı olma zorunluluğudur (Özsungur, 2014:150).

Bu arada, rüşhan hakkı ile benzer kavramlar arasında farklılıklar mevcuttur. Öyle ki, özellikle önalım hakkı ile rüşhan hakkı arasında çok temel bir fark bulunmaktadır. Mevcut paylar bakımından rüşhan hakkı söz konusu olamaz; rüşhan hakkı yalnızca yeni paylar üzerinde mevzu bahis olabilir (Bilgin, 2019:1915).

3.3. Rüşhan Hakkını Kullanma Yetkisine Sahip Kişiler

Rüşhan hakkını kullanma yetkisi münhasıran payın sahibine aittir. Bu husus, TTK'nın 461/1. maddesinde yer alan *"her pay sahibi"* ibaresiyle

⁵ TTK'nın 478. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, *"İlk esas sözleşme ile veya esas sözleşme değiştirilerek bazı paylara imtiyaz tanınabilir. / İmtiyaz; kâr payı, tasfiye payı, rüşhan ve oy hakkı gibi haklarda, paya tanınan üstün bir hak veya kanunda öngörülmemiş yeni bir pay sahipliği hakkıdır."* hükmü yer almaktadır.

ifade edilmiştir. Hemen belirtelim ki, zikredilen hak, bütün pay sahipleri için geçerli bir haktır. Payların maliki anonim şirket ise TTK md. 389 uyarınca şirket rüçhan hakkını kullanamaz. Keza bedelsiz payların iktisabının rüçhan hakkıyla ilgisi bulunmamaktadır (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:220).

Diğer taraftan, payın intifa veya rehin hakkına konu olması, yeni edinilen payların üzerinde pay sahibinin yeni pay alma hakkının doğmasına engel değildir. Pay sahibi tarafından elde edilen yeni paylar üzerinde intifa hakkının doğup doğmadığı, intifa hakkı sahibinin sermaye artırımını ile hak kaybına uğrayıp uğramadığı ile bağlantılıdır (Bilgili ve Demirkapı, 2013:526).

3.4. Rüçhan Hakkına İlişkin Yönetim Kurulunca Karar Alınması ve Bu Kararın Tescil ve İlanı

TTK'nın 461/3. maddesinde, yönetim kurulunun yeni pay alma hakkının kullanılabilmesinin esaslarını bir karar ile belirleyeceği ve bu kararda pay sahiplerine en az onbeş gün süre vereceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu kararda, rüçhan hakkının hangi tarihler arasında, nerede ve ne şekilde kullanılacağı ile ibrazı gereken belgeler açıkça belirtilir. Rüçhan hakkının kullanılabilmesini imkan sağlamak üzere yönetim kurulu, onbeş günlük süreyi daha uzun belirleyebilir, ancak kısaltamaz (Yargıtay 11. H.D.'nin 10.12.2018 tarihli ve E.2017/2255, K.2018/7740 sayılı kararı). Onbeş günden az olmamak üzere yönetim kurulunca rüçhan hakkının kullanılmasına dair belirlenen süre hak düşürücü niteliktedir. Bu süre ilan tarihini takip eden günden itibaren başlar.

Bu arada, yönetim kurulunca alınan karar, rüçhan hakkının kaldırılması veya sınırlandırılmasını konu alamaz. Nitekim bu konu bir sonraki bölümde açıklanacağı üzere genel kurulun yetkisindedir ve genel kurul kararıyla ortaya konulan rüçhan hakkının sonradan yönetim kurulunca kısıtlanması ya da kullanılmasının zorlaştırılması mümkün değildir (Bilgili ve Demirkapı, 2013:529).

Öte yandan, yeni pay alma hakkının kullanılabilmesinin esaslarını belirleyen yönetim kurulu kararı, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan olunur. Ayrıca anonim şirket, internet sitesi kurmakla yükümlü ise bu karar sicil gazetesinde yayımlandığı tarihten itibaren en geç beş gün içinde internet sitesine konulur (TTK md. 461/3).

Söz konusu kararda bulunması gereken hususlar ise; ilanın başlama ve sona erme tarihleri ve mesai saatlerine aykırı olmayan sona erme saatleri, rüçhan hakkının kullanılacağı yerler, kullananın gerçek veya tüzel kişi olmasına göre gerekli belgeler, vekâleten kullanımın şartları, kullanmanın pay senetlerinin arkalarına şerh verilerek mi, yoksa kupon karşılığı mı yapılacağı, kayden izlenen paylarda usulün ne olacağı şeklinde sıralanabilir (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:229).

3.5. Rüçhan Hakkının Kullanılması

Rüçhan hakkı, kullanılması zorunlu ve vazgeçilemeyen bir hak olmayıp, iradi bir haktır. Pay sahibi, bu hakkı kısmen veya tamamen kullanıp kullanmamada serbesttir ve takdir hakkına sahiptir. Hiçbir pay sahibi bu hakkı kullanmaya zorlanamaz. Söz konusu hakkın kullanımı ise sermaye artırımında olur. O halde, bu hakkın kullanılabilmesi için öncelikle şirketin sermaye artırımına gitmiş olması gerekir. Genel kurulun esas sermaye artırım kararıyla rüçhan hakkı soyut olmaktan çıkar ve şirkete karşı ileri sürülebilen somut bir hakka dönüşür. Buna göre, pay sahipleri rüçhan haklarını kullanmadan, diğer pay sahipleri veya üçüncü kişiler yeni payları satın alamazlar. Somut hale gelen hakkın kullanılması, pay sahibinin tek taraflı irade beyanı ile olur ve bu husus için şirketin kabulü gerekmez. Pay sahipleri, rüçhan hakkını, öngörülen süre içinde şirkete yapacakları başvuru ve imzalayacakları iştirak taahhüdü ile kullanırlar. Rüçhan hakkını kullanan pay sahipleri, taahhüt ettiği pay bedelini ifa etmekle yükümlüdür. Pay sahibinin, öngörülen süre içinde bu hakkını kullanmaması durumunda ise rüçhan hakkı ortadan kalkar. Bunun üzerine

şirket, yeni payları ortak olan veya olmayan üçüncü kişilere satabilir.

Son olarak belirtelim ki, rüçhan hakkı devredilebilir (TTK md. 462/4). Bu kural kanuni bir düzenleme niteliğinde olduğu için şirket tarafından yasaklanamaz veya sınırlandırılmaz. Rüçhan hakkının devri, sermaye artırımı yoluyla oluşan yeni payın, henüz pay sahibi adına tescil edilmeden devredilmesiyle eş anlamlıdır. Zira hakkın devredildiği hallerde, devralan kişi rüçhan hakkına konu payların sahibi olmaktadır (Karahan ve Bozgeyik, 2012:618). Bunun yanında, rüçhan hakkının devri ise alacağın devri hükümlerine tabidir.

3.6. Halka Açık Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkı

Rüçhan hakkına ilişkin hususlar esas itibarıyla TTK'nın 461. maddesinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte, halka açık anonim şirketler bakımından SerPK'da bu hakka dair bazı münferit hükümlere yer verilmiştir. Bu kapsamda SerPK'nın;

- 12/2. maddesinde, Sermaye Piyasası Kurulunun, payların piyasa fiyatı veya defter değerinin nominal değerinin üzerinde olması halinde, ihraç olunacak payların primli fiyattan satılmasını ve yeni pay alma (rüçhan) haklarının primli fiyattan kullanılmasını isteyebileceği,

- 18/5. maddesinde, yönetim kurulunun; imtiyazlı veya nominal değerinin üzerinde veya altında pay çıkarılması, pay sahiplerinin yeni pay alma (rüçhan) haklarının sınırlandırılması konularında veya imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını kısıtlayıcı nitelikte karar alabilmesi için esas sözleşme ile yetkili kılınmasının şart olduğu, yeni pay alma hakkını kısıtlama yetkisinin, pay sahipleri arasında eşitsizliğe yol açacak şekilde kullanılamayacağı, TTK'nın 461. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin halka açık ortaklıklar için uygulanmayacağı,

- 29/6. maddesinde, halka açık ortaklıklarda yeni pay alma (rüçhan) haklarının kısıtlanmasına, kayıtlı

sermaye sisteminde yönetim kuruluna yeni pay alma haklarını kısıtlama yetkisinin verilmesine ilişkin kararların genel kurulca kabul edilebilmesi için esas sözleşmede açıkça oran belirtilmek suretiyle daha ağır nisaplar öngörülmediği takdirde, toplantı nisabı aranmaksızın, genel kurula katılan oy hakkını haiz payların üçte ikisinin olumlu oy vermesi şartının aranacağı, ancak toplantıda sermayeyi temsil eden oy hakkını haiz payların en az yarısının hazır bulunması hâlinde, esas sözleşmede açıkça daha ağır nisaplar öngörülmedikçe, toplantıya katılan oy hakkını haiz payların çoğunluğu ile karar alınacağı, hükme bağlanmıştır.

Hemen belirtelim ki, halka açık şirketlerde rüçhan hakkı kısıtlanabilir veya kaldırılabilir. Ancak, SerPK'nın 18/5. maddesinde yer alan "6102 sayılı Kanunun 461 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri halka açık ortaklıklar için uygulanmaz." hükmü gereğince, rüçhan hakkının sınırlandırılması için haklı sebebin bulunması, yönetim kurulunun rüçhan hakkının sınırlandırılmasının veya kaldırılmasının gerekçelerini bir raporla açıklaması, yine yönetim kurulunca yeni pay alma hakkının kullanılabilme esaslarının bir karar ile belirlenmesi, pay sahiplerine en az onbeş gün süre verilmesi, bu rapor ve kararın tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir.

3.7. Rüçhan Hakkı Üzerinde Bağlam Kurallarının Etkisi

Anonim şirketlerde pay sahipleri kural olarak paylarını (pay senetlerini) TTK'nın 489. ve 490. maddelerine göre serbestçe devredebilmektedir; ancak bazı devir işlemleri sonucu anonim şirketin yapısı ve karar alma mekanizması devralan kişi veya topluluğun hâkimiyeti altına geçme tehlikesini doğurabilir. Bahsi geçen durumu engel olmak için esas sözleşmeyle nama yazılı paylar ile pay senetlerinin devri, bazı şartlara bağlanarak veya herhangi bir şarta tabi tutmadan kısıtlanabilir yahut tamamen yasaklanabilir. Buna şirketler hukukunda "bağlam" denilmektedir. TTK'da kanuni ve esas sözleşmesel olmak üzere iki farklı bağlam kuralı

öngörülmüştür. Kanuni bağlam, bedellerinin tamamı ödenmemiş nama yazılı paylarla bedelinin tamamı ödenmiş bulunan ancak devralan kişinin ödeme gücünün şüpheli olması halinde teminat verilmemişse, verilinceye kadar, bu payların devrinin, şirket yönetim kurulunun onayına bağlı olmasını ifade eder. Esas sözleşmesel bağlam ise nama yazılı payların devrinin, esas sözleşmede sayılacak sebeplerin gerçekleşmesi halinde yönetim kurulunun onayına bağlı olması anlamına gelmektedir. Esas sözleşmede devri kısıtlanan pay senetleri “bağlı nama yazılı pay senetleri” olarak adlandırılır. Nama yazılı payların bağlı olması, anonim şirketin bağlam hükümlerini ileri sürerek pay sahibinin rüçhan hakkını kullanmasına engel olma hakkını vermez. Örneğin; rüçhan hakkını kullanan pay sahibi, yeni payların bedelini ödediği takdirde yönetim kurulu, bağlam kurallarını ileri sürerek pay sahibinin ödeme gücünün bulunmadığını bu sebeple teminat verilmemiş olduğu takdirde rüçhan hakkının kullanılmasına onay verilmeyeceğini ileri süremez. Bu durum, TTK’nın 461/5. maddesinde, “*Şirket, rüçhan hakkı tanıdığı pay sahiplerinin, bu haklarını kullanmalarını, nama yazılı payların devredilmelerinin esas sözleşmeyle sınırlandırılmış olduğunu ileri sürerek engelleyemez.*” şeklinde hükme bağlanmıştır. İlgili maddenin gerekçesinde de, anonim şirketin paylarının devrine kısıtlamalar getirirken gözettiği menfaat ile pay sahibinin rüçhan hakkından doğan menfaati karşılaştırıldığında, rüçhan hakkının tercih edildiği belirtilmiştir. Ancak, bu hüküm aslen iktisap hallerinde geçerli olup, rüçhan hakkının devren iktisap edildiği hallerde uygulanmaz (Atay, 2019:40; Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:231; Şener, 2015:616).

3.8. Kullanılmayan Rüçhan Hakkının Akıbeti

Kullanılmayan rüçhan haklarının akıbetinin ne olacağı TTK’da düzenlenmemiştir. Bu durum, esas sözleşme ile düzenlenebileceği gibi genel kurul kararı ile de düzenlenebilir. Genel kurul söz konusu yetkiyi bizzat kendisi kullanabilir veya bu konuda yönetim kurulunu yetkili kılabilir. Ancak

ister genel kurul, isterse yönetim kurulu tarafından kullanılacak olsun, haklı bir neden bulunmadıkça şirketin mülkiyetinde bulunan payların satımında pay sahipleri arasında eşit işlem ilkesine uyulması gerekir. Öğretide genel kabul, yönetim kurulunun, satılmayan payları öncelikle bunları satın almak isteyen mevcut pay sahiplerine önermesi ve onlara sermayedeki payları oranında satması, bunlar tarafından kabul edilmemesi halinde kalan pay olursa söz konusu payların üçüncü kişilere satılmasıdır (Karahan ve Bozgeyik, 2012:559-560).

4. Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması veya Kaldırılması

4.1. Kanuni Dayanak

TTK’da rüçhan hakkı güçlü bir şekilde düzenlenmekle ve bu hakkın kullanımının engellenmemesi kural olmakla birlikte, istisnai hallerde anılan hakkın sınırlandırılmasına ve hatta kaldırılmasına olanak tanınmıştır. Ancak kanun koyucu, sınırlandırma veya kaldırmanın keyfi bir şekilde yapılmasını engellemek amacıyla, söz konusu işlemlerin yapılabilmesini belli kurallara bağlamıştır. Bu çerçevede, anılan Kanunun 461. maddesinin ikinci fıkrasında, “*Genel kurulun, sermayenin artırımına ilişkin kararı ile pay sahibinin rüçhan hakkı, ancak haklı sebepler bulunduğu takdirde ve en az esas sermayenin yüzde altmışının olumlu oyu ile sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Özellikle, halka arz, işletmelerin, işletme kısımlarının, iştiraklerin devralınması ve işçilerin şirkete katılmaları haklı sebep kabul olunur. Rüçhan hakkının sınırlandırılması ve kaldırılmasıyla, hiç kimse haklı görülmeyecek şekilde, yararlandırılmaz veya kayba uğratılmaz. Nisaba ilişkin şart dışında bu hüküm kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu kararına da uygulanır. Yönetim kurulu, rüçhan hakkının sınırlandırılmasının veya kaldırılmasının gerekçelerini; yeni payların primli ve primsiz çıkarılmasının sebeplerini; primin nasıl hesaplandığını bir rapor ile açıklar. Bu rapor da tescil ve ilan edilir.*” hükmüne yer verilmiştir. Kanun koyucu anılan hükümde rüçhan hakkının

sınırlandırılması veya kaldırılmasına ilişkin bazı ilkeler belirlenmiş olup, bu ilkeler aşağıda açıklanmıştır.

4.2. Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması veya Kaldırılması İçin Gereken Şartlar

4.2.1. Haklı Sebemin Varlığı

TTK'nın 461. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında, rüçhan hakkı genel kurul tarafından ancak haklı sebepler bulunduğu takdirde sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. ETTK'da bulunmayan bu kural, rüçhan hakkına ilişkin getirilen önemli bir yeniliktir. Böylece, rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılmasında, alınacak genel kurul kararının içeriğine haklı sebepler kontrolü getirilmiştir. Söz konusu kontrole ilişkin bazı hususlar, anılan hükümde örnek kabilinden sayılmış, diğer haklı sebep olacak hususlar ise doktrin ve uygulamaya bırakılmıştır (Adıgüzel, 2014:5). Bununla birlikte, maddede sayılan haklı sebepler, diğer haklı sebepleri belirlemede anahtar bir role sahiptir.

Bahsi geçen fıkrada yer alan “*Özellikle, halka arz, işletmelerin, işletme kısımlarının, iştiraklerin devralınması ve işçilerin şirkete katılmaları haklı sebep kabul olunur.*” hükmü dikkate alındığında haklı sebepler; hukuk politikalarına, şirketin menfaatlerine, şirketin büyüme stratejilerine, sosyal düşüncelere ve gerekliliklere odaklıdır (Tekinalp, 2013:307).

Ancak, bahsi geçen hükümde “*özellikle*” ibaresine yer verildiğinden, haklı sebepler yukarıda sayılanlarla sınırlı (tahdidi) değildir. Söz konusu somut durumlar, haklı sebemin sadece örneklendirilmiş halidir. Bunların dışında yer alan başka nesnel ve adil sebepler de yukarıda ifade edilen şartları taşımak kaydıyla rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılmasında haklı sebep olarak kabul edilebilir. Nesnel ile kastedilen sınırlama veya kaldırma sebeminin anonim şirketin yararına olması ve şirketin menfaatine ya da işletme konusunun elde edilmesine, şirkete katılacak güçlü sermaye, teknoloji yahut marka

dolayısıyla hizmet etmesi demektir. Rüçhan hakkı, keyfi olarak veya bazı ortaklarının kişisel çıkarlarına yarar sağlamak amacıyla kısıtlanmakta ya da kaldırılmakta ise sebep nesnel değildir. Adillik ise sebeplerin ikna edici makul sebeplere dayanması ve menfaat dengesini gözetici nitelikte olmasıdır (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:223). Bu çerçevede, şirketin finansal menfaatleri, ödeme dar boğazından kurtulma, teknoloji alınması, yapısal değişikliklere gidilmesi, yenileme, işletmeyi verimli hale getirme gibi sebepler de haklı sebep olarak kabul edilebilir.

TTK'da örnek olarak sayılan haklı sebepler hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse;

- **Halka arz:** TTK'ya özgü bir haklı sebeptir ve halka açılmayı teşvik etme politikasının bir ürünüdür. Halka açılma oranı ne olursa olsun haklı sebep olarak kabul edilir. Şirketin halka açılmasına gerek olmadığı veya halka açılmanın muvazaalı bir şekilde yapıldığına dair iddialar haklı sebebi ortadan kaldırmaz (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:224).

- **İşletmelerin, işletme kısımlarının veya iştiraklerin devralınması:** Devralma amacıyla rüçhan hakkının kısıtlanmasında, anonim şirket aynı sermayeyi devralabilmek için sermayeyi artırmakta ve buna bağlı olarak mevcut pay sahiplerine rüçhan hakları kullanılmamaktadır. Bu uygulamada anonim şirketin özel bir menfaatinin olduğu kabul edilir. İştiraklerin devralınması halinde birleşme söz konusu olur ve TTK'nın 136. vd. maddeleri uygulanır. Anonim şirket birleşme ile bütün pay sahiplerinin ya da bizzat şirketin menfaatine hareket ettiği için rüçhan hakkının kısıtlanması haklı sebep kabul edilir. Diğer taraftan, anonim şirketin bir işletmeyi, işletme kısımlarını veya iştirakleri devralması, anonim şirkete aynı sermaye olarak konulması yoluyla, ayınların sermaye artırımı sürecinde devralınması yoluyla veya birleşme sebebiyle devralan pay sahibi sıfatıyla olabilir. Sermaye artırımı sürecinde aynı sermaye yoluyla devralma ise aynı sermayeyi üçüncü kişinin ya da pay

sahibinin koyması şeklinde ikiye ayrılabilir. Aynı sermayenin üçüncü kişi tarafından konulması halinde getirilen aynı sermaye şirket bakımından “üzümlü teknoloji” ise haklı sebep sayılır. Aynı sermayeyi mevcut pay sahibinin koyması durumunda ise konulacak aynı sermaye artırımı yapılması için kaçınılmaz ve anonim şirket için bir gereklilik olması aranır. Aksi takdirde, büyük pay sahibinin şirketi borçlandırması ve daha sonra alacaklarını sermayeye dönüştürerek şirketteki oy gücünü artırması, diğer pay sahiplerinin pay oranını sulandırması söz konusu olur (Atay, 2019:58-59).

- **İşçilerin şirkete katılmaları:** TTK md. 461/2’ye göre rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılması için kabul edilen haklı sebeplerden birisi de işçilerin şirkete katılmasıdır. Bu düzenlemenin temel amacı, iş barışının ve verimliliğin sağlanmasıdır. Öğretide, hükümde geçen “işçi” kavramının, sermaye artırımına giden anonim şirket ile ana şirket ve yavru şirketin işçilerini de kapsadığı, ancak yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerin bu kapsamda bulunmadığı kabul edilmektedir.

- **Haklı sebep kabul edilebilecek diğer haller:** TTK’da örnek olarak sayılan ve yukarıda kısaca irdelenen haklı sebep halleri dışında, yabancı teknolojinin kullanılması gerekliliği, pay sahibi alacaklarının sermayeye eklenmesi, değiştirilebilir tahvillerin pay senediyle değiştirilmesi, finansal durumun düzeltilmesi gibi haller de somut durumun niteliğine göre haklı sebep olarak kabul edilebilir.

4.2.2. Yönetim Kurulunun Rüçhan Hakkının Sınırlanmasının veya Kaldırılmasının Gerekçelerini Bir Raporla Açıklaması

Yönetim kurulunun, rüçhan hakkının sınırlandırılmasının veya kaldırılmasının gerekçelerini, yeni payların primli ve primsiz çıkarılmasının sebeplerini, primin nasıl hesaplandığını bir rapor ile açıklaması ve bu raporun tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir

(TTK md. 461/2). **Söz konusu rapor, hem** genel kurul (esas sermaye sistemi) hem de **yönetim kurulu** (kayıtlı sermaye sistemi) tarafından yapılan sermaye artırımlarında düzenlenir. Kanunda açıkça belirtilmemekle birlikte, yönetim kurulunun hazırladığı rapor, genel kurula da sunulmalı ve konunun genel kurulda görüşülmesi sırasında dikkate alınmalıdır. Bu sayede hem şeffaflık sağlanmış, hem de pay sahipleri yeterli şekilde bilgi edinmiş olacaktır.

Yeri gelmişken belirtelim ki, TTK’nın 457. maddesinde; **yönetim kurulu tarafından sermaye artırımının türüne göre bir beyan imzalanacağı**, bu beyanda anılan maddede belirtilen diğer hususların yanında, rüçhan hakları sınırlandırılmış veya kaldırılmışsa bunun sebeplerinin, miktarı ve oranının, kullanılmayan rüçhan haklarının kimlere, niçin, ne fiyatla verildiği hakkında belgeli ve gerekçeli açıklamaların yer alacağı hükme bağlanmıştır.

4.2.3. Sınırlama veya Kaldırmanın Genel Kurul Kararıyla Yapılması ve Bu Kararın Ağırlaştırılmış Nisapla Alınması

Anonim şirketlerde rüçhan hakkının sınırlandırılmasına veya kaldırılmasına karar verme yetkisi kural olarak genel kurula aittir. Zira TTK’nın 461/2. maddesinde, genel kurulun, sermayenin artırımına ilişkin kararı ile pay sahibinin rüçhan hakkının, en az esas sermayenin yüzde altmışının olumlu oyu ile sınırlandırılacağı veya kaldırılacağı hükme bağlanmıştır. Zikredilen karar, olağan veya olağanüstü genel kurul toplantısında alınabilir. Hükümde, limited şirketlerden farklı olarak (TTK md. 591) söz konusu sınırlamanın/kaldırmanın esas sözleşmeyle yapılabileceği ifade edilmemiştir.⁶ Madde gerekçesinde⁷ de, rüçhan hakkının esas sözleşme

⁶ Rüçhan hakkının esas sözleşmeyle sınırlandırılması yasağının istisnasını, bu hakkın imtiyazlı payların konusu olması oluşturur (TTK md. 478/2).

⁷ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayı:96. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayli/donem23/yil01/ss96.pdf>) (Erişim-31/03/2021).

ile sınırlandırılmayacağı ve kaldırılamayacağı belirtilmiştir. Sebebin haklı olup olmadığının denetlenebilmesi için genel kurul kararında haklı sebep (sınırlandırma/kaldırma kararının gerekçesi) gösterilmelidir.

TTK'da rüçhan hakkının sınırlandırılması için ağırlaştırılmış nisap öngörülmüştür. Buna göre, söz konusu hakkı sınırlandıran genel kurul kararının, esas sermayenin en az %60'ının olumlu oyuyla alınması gerekmektedir. Dolayısıyla, mezkûr nisap, hem toplantı hem de karar nisabıdır. Bahsi geçen nisap, sermayenin nakdi artırılması yanında aynı olarak artırılmasında da uygulanır. Ağırlaştırılmış nisap önleyici niteliğiyle bir azlık hakkı oluşturmaktadır. Kanunda öngörülen bu oran, esas sözleşmeye konulacak bir hükümlerle hafifletilemez.

Son olarak, rüçhan hakkının sınırlandırılmasına veya kaldırılmasına ilişkin kararın, alındığı genel kurul toplantı gündeminde bulunmasının gerekip gerekmediği hususunun öğretide tartışılmalı olduğunu belirtelim (Yıldız, 2012:815).

4.2.4. Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması veya Kaldırılması Suretiyle Hiç Kimsenin Haklı Görülemeyecek Şekilde Yararlandırılmaması veya Kayba Uğratılmaması

TTK'nın 461/2. maddesinde, "*Rüçhan hakkının sınırlandırılması ve kaldırılmasıyla, hiç kimse haklı görülmeyecek şekilde, yararlandırılmaz veya kayba uğratılmaz.*" hükmüne yer verilerek, yeni pay almanın kaldırılması veya sınırlandırılmasının, ortak olsun olmasın haklılık temeli olmadan bazı kişilerin yararlandırılması ve bazı ortakların kayba uğratılması amacı ile kullanılması yasaklanmıştır. Söz konusu hüküm, eşit işlem ilkesinin⁸ özel bir görünümüdür. Bu düzenleme ile bazı pay sahiplerinin aleyhine yapılan grup içi yapısal değişikliklerin ve pay oranlarının sulandırılmasının önlenmesi amaçlanmıştır; ayrıca eşit işlem, hakların

sakınarak kullanılması (ölçülülük), dürüstlük ve çoğunluk gücünün haklılıkla sınırlandırılması ilkelerine açıkça vurgu yapılmıştır.

4.3. Kayıtlı Sermaye Sisteminde Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması

Bilindiği üzere, anonim şirketlerde sermaye sistemi, esas sermaye ve kayıtlı sermaye olmak üzere iki ayrı sistemden oluşmaktadır. Kayıtlı sermaye sisteminde, esas sözleşmeyle, -esas sermaye sistemindeki sermayenin artırılmasına ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın- esas sözleşmede belirlenen kayıtlı sermaye tavanına kadar sermayeyi artırma yetkisi en fazla beş yıl için yönetim kuruluna tanınabilir. Rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılması kararının sermayenin en az yüzde altmışının olumlu oyu ile alınabilmesine ilişkin kural dışında kalan diğer bütün kurallar kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu kararına da uygulanır (TTK md. 461/2).

Ancak, yönetim kurulunun, pay sahiplerinin rüçhan haklarını sınırlandırabilmesi için esas sözleşmeyle yetkilendirilmiş olması şarttır (TTK md. 460/4). Bu yetki de aynı esas sermayeyi arttırmak için öngörülen beş yıllık süre kadar olabilir. Yönetim kurulu, sermaye artırımına ilişkin kararında, diğer hususlarla birlikte rüçhan hakkını sınırlandırıp sınırlandırmadığı ile kullanıma şartları ve süresi belirtilir; ayrıca bu bilgiler esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde ilan edilir ve internet sitesi oluşturma yükümlülüğüne tabi şirketlerde internet sitesinde yayınlanır. Kayıtlı sermaye sisteminde rüçhan hakkını sınırlandıran yönetim kurulu kararının alınmasında ise TTK md. 390'da öngörülen toplantı ve karar yeter sayıları tatbik olunur.

Unutulmamalıdır ki, halka açık anonim şirketlerden kayıtlı sermaye sistemini belirlemiş olan şirketlerde, rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılmasında, SerPK md. 18'deki özel hükümlerin dikkate alınması gerekir.

⁸ TTK'nın 357. maddesi, "*Pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur.*" hükmünü amirdir.

4.4. Şarta Bağlı Sermaye Artırımında Rüçhan Hakkının Kaldırılması

TTK'nın 463. ve devamı maddelerine göre yapılan şarta bağlı sermaye artırımında, pay sahiplerinin rüçhan hakkının kaldırılması gerekmektedir. **Bu çerçevede, şarta bağlı sermaye artırımında rüçhan hakları baştan itibaren ve genel kurul kararı ile kaldırılır. Sermaye artırımını ise sonradan** peyder pey gerçekleşir. Öğretide, rüçhan hakkının kaldırılması kararının, TTK md. 461/2'de öngörülen nisap çerçevesinde alınması gerektiği kabul edilmektedir. Şarta bağlı sermaye artırımında haklı sebep kendiliğinden var olduğundan, burada haklı sebep kontrolüne gerek bulunmamaktadır (Adigüzel, 2014:45).

5. Rüçhan Hakkının TTK'ya Aykırı Sınırlanmasının veya Kaldırılmasının Yaptırımı

Rüçhan hakkının TTK md. 461'de öngörülen usul ve esaslara aykırı olarak sınırlandırılması veya kaldırılmasına ya da bu hakkın kullanımını ortadan kaldırılmasına ilişkin genel kurul kararları için başvurulabilecek yaptırım türleri iptal edilebilirlik ve butlandır. Ancak genel kabul gören görüş söz konusu ihlalin yaptırımının iptal edilebilirlik olduğu yönündedir. Bu bağlamda, bahsi geçen nitelikteki kararların iptali için pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve kararın yerine getirilmesi kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa yönetim kurulu üyelerinden her biri, kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olduğu iddiasıyla genel kurul kararı tarihinden itibaren üç ay içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde dava açabilirler (TTK md. 445-446). Yargıtay'ın bir kararında da, rüçhan hakkını ihlal eden genel kurul kararlarının butlan değil, iptal edilebilirlik yaptırımına tabi olduğu belirtilmiştir (Yargıtay 11. H.D.'nin 18.02.2016 tarihli ve E.2015/5672, K.2016/1675 sayılı kararı). Bunun yanında, rüçhan hakkının sınırlandırılmasına veya kaldırılmasına ilişkin genel kurul kararının TTK md. 461/2'de öngörülen

nisaba uygun olmaksızın alınması halinde ise yaptırım butlandır (Yargıtay 11. H.D.'nin 07.05.2019 tarihli ve E.2017/4590, K.2019/3495 sayılı kararı

. Rüçhan hakkının kısıtlanmasına veya kaldırılmasına ilişkin iptal kararının aynı zamanda sermaye artırımını kararının da iptali anlamına gelip gelmediği ise öğretilerde tartışmalıdır (Bilgili ve Demirkapı, 2013:528; Adigüzel, 2014:42).

Öte yandan, hak sahibi olduğu halde, kendisine bu hak tanınmamış kişinin, hak yanlışlıkla veya kasti olarak başkasına kullandırıldığı için mağdur olan kişinin, kanuna aykırı sınırlandırma veya kaldırma dolayısıyla haktan yoksun bırakılmış kişilerin, TTK'nın 461. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü cümlesindeki yasaktan hak kaybına uğramış kişilerin dava hakları vardır. Açılacak davalar tespit ile hakkın tanınması veya TTK md. 461/2-3'teki yasağa aykırılığın kaldırılması, hak başkasına kullandırılmış ise saldırı konusu payların iadesi ve sahibi adına kaydı davasıdır. Zarar varsa yönetim kuruluna ve haksız pay edinen kişiye tazminat davası da açılabilir (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2017:227).

Sonuç

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, anonim şirketlerin dış kaynaklardan yaptığı sermaye artırımında pay sahiplerine rüçhan hakkı tanınmıştır. Mevcut pay sahiplerinin, sermaye artırımını neticesinde ortaya çıkan yeni payları öncelikli olarak alma hakkı olan rüçhan (yeni pay alma) hakkı ile pay sahiplerinin anonim şirketteki pay oranı korunmuş olmaktadır. Bu hak sayesinde her pay sahibi, yeni çıkarılan payları, esas sermaye payı oranında alma hakkına sahip olmaktadır.

Ancak, rüçhan hakkı, pay sahiplerince kullanılması zorunlu ve vazgeçilemeyen müstesna bir hak değildir. Nitekim genel kurulun, sermayenin artırımına ilişkin kararı ile pay sahibinin rüçhan hakkı sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Bununla birlikte, rüçhan hakkına getirilen sınırlandırma

veya kaldırmanın, mutlaka haklı bir sebebe dayanması ve ayrıca bu kararın genel kurul tarafından esas sermayenin en az yüzde altmışının olumlu oyuyla alınması şarttır. Haklı sebep olarak kabul edilebilecek hususlara örnek olarak ise; halka arz, işletmelerin, işletme kısımlarının, iştiraklerin devralınması ve işçilerin şirkete katılmaları verilebilir. Bunun yanında, rüçhan hakkının sınırlandırılması ve kaldırılmasıyla, herhangi bir kimsenin haklı görülmeyecek şekilde yararlandırılması veya kayba uğratılması yasaktır.

Yönetim kurulu, rüçhan hakkının kullanılabilmesinin esaslarını bir karar ile belirlemekle, bu kararı tescil ve ilan ettirmekle ve anılan kararda pay sahiplerine en az onbeş gün süre vermekle yükümlüdür. Pay sahipleri rüçhan haklarını kullanmadan, diğer pay sahiplerine veya üçüncü kişilere yeni payların satışı yapılamaz. Yönetim kurulunca verilen süre için pay sahibince bu hakkın kullanılmaması halinde ise rüçhan hakkı düşer.

Anonim şirketlerin, ortaklık haklarının ihlal edilmesini engellemeyi ve pay sahiplerine güvence sağlamayı amaçlayan rüçhan hakkının uygulanması ile bu hakkın sınırlandırılması veya kaldırılmasında yasal prosedüre titizlikle riayet etmesi ve bu prosedürlere aykırı davranmaması, ayrıca söz konusu hakkın tatbikinde eşit işlem, gereklilik, adillik, dürüstlük ve hakların sakınılarak kullanılması gibi temel ilkeleri göz önünde bulundurmaları, aksi takdirde hukuki ve mali sonuçlarla karşı karşıya kalacaklarını bilmeleri önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, B. (2014), "Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18(1), 1-48.
- Aslanoğlu, S., Özkan S. ve Elçi, S. (2020), "Sermaye Şirketlerinde Bedelli Sermaye Artırımı Yapılmasında Rüçhan Hakkını Kullanamayan Ortakların Özkaynak Hesapları Açısından Durumunun İncelenmesi", Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA), 7(2), 134-154.
- Atay, O. (2019), Anonim Şirkette Rüçhan Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Bilgili, F. ve Demirkapı, E. (2013), Şirketler Hukuku, Bursa, Dora Yayınları.
- Bilgin, B. O. (Ekim 2019), "Kayıtlı Sermaye Sisteminde Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması ve Yönetim Kurulunun Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, 14(158), 1914-1925.
- Cenkci, E. (2016), "Kayıtlı Sermaye Sisteminde Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakkının Sınırlandırılması Bağlamında Genel Kurulun Yetkileri -Alman ve İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı-", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 122(1), 315-336.
- Çevik, O. N. (1994), Uygulamada Şirketler Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Karahan, S. ve Bozgeyik, H. (2012), Şirketler Hukuku, Konya, Mimoza Yayınları.
- Özsungur, F. (2014), "Rüçhan Hakkının Kullanılmaması ve Sermaye Artırımında Pay Taahhütlerinin Kısmen Yerine Getirilmesi Sorunu", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 145-164.
- Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017), Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Şener, O. H. (2015), Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- T.C. Mülga Yasalar (07/06/1956). 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu. Ankara: Resmi Gazete (9353 sayılı).
- T.C. Yasalar (14/02/2011). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu. Ankara: Resmi Gazete (27846 sayılı).
- T.C. Yasalar (30/12/2012). 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu. Ankara: Resmi Gazete (28513 sayılı).
- Tekinalp, Ü. (2013), Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Ankara, Vedat Kitapçılık.
- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S. Sayısı:96.
- Yargıtay 11. H.D.'nin 07.05.2019 tarihli ve E.2017/4590, K.2019/3495 sayılı kararı.
- Yargıtay 11. H.D.'nin 10.12.2018 tarihli ve E.2017/2255, K.2018/7740 sayılı kararı.
- Yargıtay 11. H.D.'nin 18.02.2016 tarihli ve E.2015/5672, K.2016/1675 sayılı kararı.
- Yargıtay 11. H.D.'nin 01.03.2016 tarihli ve E.2015/12283, K.2016/2237 sayılı kararı.
- Yıldız, Ş. (2012), "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Rüçhan Hakkı Konusunda Getirilen Değişiklikler", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(2), 809-817.
- <https://sozluk.gov.tr/>